

КОНЦЕПТ *СІМ'Я* В КИТАЙСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ

Рижкіна Аліса Олександрівна,
асп.

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню концепту *СІМ'Я* у китайській, англійській та українській мовних картинах світу. Розглядаються словосполучення і стійкі вирази зі словом *СІМ'Я* у трьох досліджуваних лінгвокультурах, а також виявлені спільні та відмінні риси концепту *СІМ'Я* у китайській, англійській та українській мовах.

Ключові слова: концепт, мовна картина світу, лінгвокультурологія, етнокультурна специфіка.

Інститут сім'ї є найважливішим суспільним інститутом, в якому формується особистість з усіма її індивідуальними якостями, які зумовлюють культурну, психологічну та соціальну адаптацію людини в конкретному лінгвокультурному соціумі. Дослідження концепту *СІМ'Я* в порівняльному аспекті важливо як з теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки ці знання дають можливість будувати відносини в рамках міжкультурної комунікації, успішно застосовуючи лінгвокомунікативні навички. Національну специфіку концепту можна досягнути лише через порівняльний аналіз змісту цього концепту в інших лінгвокультурах. Досить багато праць було присвячено концепту *СІМ'Я* на прикладі однієї мови або у зіставному аспекті (Є. С. Сироткіна, Н. Н. Занегіна, Ю. В. Железна, М. А. Терпак, А. С. Трущинська та ін.).

Об'єктом дослідження даної статті є концепт *СІМ'Я* в китайській, англійській та українській мовних картинах світу. **Предметом** – образи сім'ї та мовні засоби репрезентації концепту *СІМ'Я*.

Мета дослідження полягає у виявленні спільних та відмінних рис концепту *СІМ'Я* в китайській, англійській та українській картинах світу, а також у встановленні етнокультурної специфіки досліджуваного концепту.

Будь-яка мова виступає засобом членування світу, тобто має свій спосіб його концептуалізації. Тому кожній мові відповідає окрема картина світу, відповідно до якої створюється будь-яке висловлювання даною мовою. У цьому виявляється специфічно людське сприйняття світу, зафіксоване у мові. Мова є найважливішим способом формування та існування людських знань про світ. Відображаючи в процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує у мові результати пізнання. Сукупність цих знань, закріплених у мові, формує те, що позначається у сучасній лінгвістиці термінами "мовний проміжний світ", "мовна репрезентація світу", "мовна модель світу", "мовна картина світу". Як зазначає В. Маслова, останній термін набув найбільшого поширення у сучасній лінгвістичній науці [Маслова 2004, 65].

Мовна картина світу є суб'єктивним образом об'єктивної реальності, оскільки кожна людина по-своєму і неповторно відтворює світ. Іншими словами, "мовна картина світу – це комплекс мовних засобів, у яких відображені особливості етнічного сприйняття світу", "це сукупність уявлень народу про дійсність, зафіксованих в одиницях мови на певному етапі розвитку народу" [Попова 2002, 16].

Невідповідність картин світу у носіїв різних мов призводить до лінгвокультурної інтерференції. Мовна картина світу виступає провідником та контекстом кому-

нікації особистості та є основою особистісної самоідентифікації, яка багато в чому залежить від того, як саме лінгвокультура систематизує об'єкти і яке місце вони займають у системі предметних значень, що склалася [Тимачев 2007, 72]. Так, наприклад, при вивченні іноземної мови відбувається не зміна однієї картини світу на іншу, а їх накладання та розширення горизонтів свідомості. Картини світу, зокрема й мовні, не просто поєднуються, але й накладаються, здійснюючи взаємовплив, тобто виступаючи головним джерелом лінгвокультурної інтерференції.

Цікавим з наукової точки зору є розгляд концептів у різних культурах. Для мети нашого дослідження важливим є аналіз концепту *СІМ'Я* в китайській, англійській та українській мовних картинах світу.

Концепт *СІМ'Я* належить до універсальних категорій культури, що містить загальні для різних культур значення та є дуже важливим для розуміння національного менталітету.

В українській мові існує чимало словосполучень зі словом *СІМ'Я*, напр., *сімейний лікар, сімейне коло, сімейний бюджет, сімейне дерево, сімейний стан, сімейне право, сімейне виховання, сімейна думка, сімейна традиція, сімейна цінність* і т. д.

Виконуючи поставлене нами завдання порівняльного аналізу, спробуємо з'ясувати, яка національно-культурна специфіка властива аналогічному концепту в англійській та китайській мовних картинах світу.

В англійській мові існує велика кількість словосполучень зі словом *FAMILY*: *family values, family circle, family doctor, family man, family tree, family budget, family allowance, family arrangement* і т. д.

У сучасній китайській мові існує цілий ряд слів і виразів, пов'язаних із сім'єю:

家俗 jiāsú – родові звичаї, звичаї родини;

家事 jiāshì – домашні справи;

家产 jiāchǎn – домашнє майно; особиста власність, сімейне майно;

家伙 jiāhuo – хлопець, малий (використовується в розмовній мові, частіше про осіб чоловічої статі), 好家伙 – славний малий, молодчага;

家眷 jiājuàn – сім'я, сімейство; дружина (дружина і діти);

家谱 jiāpǔ – родовід, сімейна хроніка;

家长 jiāzhǎng – голова сім'ї (роду); батько сімейства;

家园 jiāyuán – сімейна оселя, домашнє вогнище; будинок; батьківщина;

家属 jiāshǔ – члени сім'ї, домочадці, домашні.

Розглянутий нами концепт української, англійської та китайської культур, демонструючи схожість, насправді не завжди є еквівалентним у різних лінгвокультурах. Ця нееквівалентність зумовлена тим, що кожен етнос має власне уявлення про світ, про загальні явища культури. Ці розбіжності у значеннях найбільш виразно виявляються при зіставленні перекладів, коли ми намагаємося якомога точніше передати будь-яке поняття засобами мови, якою перекладаємо.

Українська, китайська та англійська *СІМ'Я* мають систему значень, яка збігається лише частково. Наприклад, *СІМ'Я* вживається в англійській і китайській мовах у складі різних словосполучень, але перекладається українською по-різному, залежно від того, про що конкретно йдеться. Далі ми розглянемо концепт *СІМ'Я* крізь призму стійких виразів.

Run in the family – дослівний переклад "бігти в сім'ї", що абсолютно не зрозуміло для носіїв української мови, тоді як справжнє значення має на увазі "передаватися спадково". У китайській мові дане значення представлено стійким виразом 家天下 jiātīānxià – "сім'я небо земля", у значенні "наслідувати" (передавати з покоління в покоління).

In a family way – у дорозі до сім'ї; в англійській картині світу даний стійкий вираз означає "бути вагітною". *She is in a family way*, вона вагітна – у китайській мові даний сенс у стійких висловлюваннях з ієрогліфом 家 jiā (сім'я) не виражений.

Black sheep of the family – чорна ягничка в сім'ї, у значенні "недолугий родич, член сім'ї". Еквівалент в українській мові – "в сім'ї не без виродка". *Mary is the black sheep of the family. She's always in trouble with the police. У Meppi постійно проблеми з міліцією, як кажуть, в сім'ї не без виродка.* У китайській мові порівнюють не з ягничкою, а з конем 害群之馬 háiqún zhīmǎ – кінь, який увесь табун псує. Але існує й аналогічний вираз українській мові 家家有丑儿 jiājiāyǒu chǒu'ér – в сім'ї не без коміка (в сім'ї не без виродка).

Like one of the family – як один із сім'ї, у значенні "член сім'ї", аналог у китайській мові 家屬之一 jiāshǔzhīyī.

Ми дійшли висновку, що розуміння досліджуваного концепту в китайській, англійській та українській картинах світу близьке за значенням, оскільки були знайдені аналоги не тільки слів і словосполучень зі словом СІМ'Я, а також аналоги стійких виразів. Існують розбіжності в репрезентації слова СІМ'Я у стійких висловлюваннях у трьох досліджуваних мовах, у зв'язку з чим у представників трьох досліджуваних лінгвокультур можуть виникати різні асоціації, пов'язані з розумінням концепту СІМ'Я, що буде перспективою наших подальших досліджень.

Рыжкина А. А., асп.

Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко

Концепт СЕМЬЯ в китайской, английской и украинской картинах мира

Статья посвящена исследованию концепта СЕМЬЯ в китайской, английской и украинской языковых картинах мира. Рассматриваются словосочетания и устойчивые выражения со словом СЕМЬЯ в трех исследуемых лингвокультурах, а также выявлены общие и отличительные черты концепта СЕМЬЯ в китайском, английском и украинском языках.

Ключевые слова: концепт, языковая картина мира, лингвокультурология, этнокультурная специфика.

Ryzhkina A. A., Postgraduate Student

Lugansk National Taras Shevchenko University

The Concept of FAMILY in Chinese, English and Ukrainian Models of the World

The article is devoted to the concept of FAMILY in Chinese, English and Ukrainian models of the world. It considers the word combinations and set expressions with the word FAMILY in three researched languages. Common and distinctive features of the concept of FAMILY in Chinese, English and Ukrainian languages are being identified.

Key words: concept, linguistic model of the world, linguoculturology, ethnocultural specificity.

Література:

1. *Маслова, В. А.* Лингвокультурология : учеб. пособие / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Издательский центр "Академия", 2004. – 208 с.
2. *Попова З. Д.* Язык и национальная картина мира / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2002. – С. 5–16.
3. *Тимачев П. В.* Несовпадение картин мира как причина культурной интерференции / П. В. Тимачев // Вестник Волгоградского гос. универ-та. – 2007. – № 6. – С. 71–73.

Стаття надійшла до редакції 17.03.14